

OTÁZKY VÁLKY A VOJENSKÉ VĚDY

NĚKTERÉ RYSY SOUDOBÉ VÁLKY

Generál armády Ludvík Svoboda

Žijeme opravdu v revoluční době vývoje vojenského umění. Nová vojenská technika se kvalitativně liší od dosavadní. Změnili se i lidé. To všechno se projevuje v zákonitostech soudobé války, jejíž »způsoby a formy budou v mnohém odlišné od všech minulých válek. Válka, bude-li rozpoutána, bude se vyznačovat hromadným použitím vojenského letectva, raketových zbraní různého typu a různých prostředků obrovské ničivé síly, jako jsou atomové, thermonukleární, chemické a bakteriologické zbraně«. (Maršál Žukov na XX. sjezdu KSSS, Nová mysl, zvl. číslo, únor 1956, str. 238.)

Odhalení zákonitostí soudobé války je hlavním úkolem vojenské vědy. Nelze řešit úspěšně problémy dílčí, nemáme-li ujasněn problém hlavní. Na tom, jaká bude příští válka, závisí systém bojové přípravy vojsk, mobilizační pohotovosti, příprava státu k obraně, zabezpečení civilního obyvatelstva, vůbec příprava celého společenského a státního zřízení ke kruté zkoušce morálních, fyzických a materiálních sil. Je proto odhalení zákonitostí možné války svým významem úkol nejen vojenský, ale i politický velmi důležitý.

Je samozřejmé, že tak složitý problém nelze vyřešit v jednom článku. Soustředím se proto jen na tři hlavní otázky: v první části se pokusím naznačit metodologický postup při studiu problému, v druhé části rozeberu otázku trvání soudobé války a v poslední objasním poměr zápolí a fronty v soudobé válce. Úmyslně vybírám tyto otázky proto, že jsou dnes předmětem soustředěného zájmu nejen v naší, ale i v buržoasní vojenské odborné literatuře. Pokládám je zároveň za jedny z nejdůležitějších, protože právě v této oblasti je vliv nové vojenské techniky nejvýraznější.

Metodologický postup zkoumání zákonitostí soudobé války

Dialektická metoda poznání nám umožňuje dopracovat se k správným vědeckým závěrům i v tak složitých problémech, jako jsou zákonitosti soudobé války. Zřetelně to vynikne, srovnáme-li je v dalším textu s některými názory buržoasních vojenských odborníků, kteří se také zabývají těmito otázkami, avšak řídí se metafysickou metodou zkoumání přírodních a společenských jevů.

Z čeho nutno vycházet, chceme-li dojít k vědeckým závěrům v otázce, jaké budou rysy soudobé války? Už Engels odhalil přímou závislost zákonitostí ozbrojeného zápasu na »materiálu lidském a materiálu zbrojním, tedy na kvalitě i kvantitě obyvatelstva a techniky«. A dále ji rozvádí: »Pokroky techniky, jakmile se staly vojensky použitelnými a jakmile jich bylo též použito, vynutily si téměř násilím změny, ba převraty ve způsobu boje, nadto často ještě proti vůli vedení armády«. (Engels, Antidühring, str. 145, Svoboda 1949.)

Je proto určujícím činitelem rozvoje zákonitostí ozbrojeného zápasu vojenská technika. Záleží ovšem i na druhém činiteli, na lidech, kteří tech-

niky využívají, dávají jí život. »Soudíme, že vojenská technika, i kdyby byla sebeúčinnější, nemůže sama o sobě rozhodnout o výsledku boje a operace, nemůže dosáhnout vítězství. O výsledku ozbrojeného boje budou i v budoucích válkách rozhodovat lidé, kteří dokonale ovládají bojovou techniku, věří ve spravedlivost cílů války, jsou hluboce oddáni své vládě a kdykoli připraveni uhájit zájmy svého lidu.« (Žukov, tamtéž, str. 238 až 239.) Proto je třeba uvažovat o technice a lidech zároveň.

Soudobá vojenská a zvláště bojová technika má takové vlastnosti, s nimiž jsme se doposud v žádné válce nestřetli. Ohromná ničivá síla, možnost překonávání jakékoli vzdálenosti v nejkratším čase, přesnost zásahu jsou její hlavní rysy, které vtisknou možné válce zcela jiný ráz, než měly války předchozí. Ovšem vliv této techniky na formy a způsoby ozbrojeného zápasu musíme hodnotit objektivně. Nesmíme jej přeceňovat, došli bychom tak k utopistickým závěrům; nesmíme jej podceňovat, klamali bychom sami sebe a nedokázali bychom připravit naše ozbrojené síly tak, aby byly schopny úspěšně splnit své úkoly v příští válce.

Dalším činitelem umožňujícím nám odhalit zákonitosti příští války jsou poznatky a zkušenosti z válek minulých. Žádná válka není opakováním války předchozí, zvláště ne při dnešním socialistickém nebo kapitalistickém způsobu výroby, jehož odrazem je vojenská technika. V každé válce se objevují nové druhy zbraní. V průběhu druhé světové války byly zavedeny v armádách válčících států infrapřístroje, radiolokátory, reaktivní letouny a ke konci války atomové zbraně. To se pak projevuje v tom, že se v každé válce objevují nové zákony, jimiž se řídí bojová činnost ozbrojených sil. Zároveň však platí všeobecné zákony nebo i některé speciální, vede-li se válka v kratších časových intervalech za sebou. Proto i příští válka bude mít mnohé rysy války minulé, bude válkou manévrovou, zúčastní se jí masy lidu, celé kontinenty, bude prověrkou morálních sil a pevnosti společenského zřízení jednotlivých koalicí atd. Ovšem poznatky z minulých válek nelze přeceňovat a dogmatizovat. Zvláště ne osobní zkušenosti, které často nemají objektivní platnosti a vztahují se jen k určité konkrétní situaci, která se nemusí více vyskytnout. Zrovna tak by bylo nesprávné získané zkušenosti hodit přes palubu. Musí být východiskem pro další studium, pro další poznávání.

Při odhalování zákonitostí soudobé války musíme hodnotit i názory pravděpodobného nepřítele, závěry, k nimž se dopracovala buržoasní vojenská věda. Ne ovšem subjektivní názory jednotlivců, které musíme předem podrobit vědecké kritice, nýbrž oficiální doktrinu, která aplikuje zásady vojenské vědy v praktické strategii. Znalost nepřítele se nesmí omezovat jen na vojenskou teorii, nutno znát jeho techniku, organizaci, abychom mohli správně hodnotit jeho možnosti v strategickém, operačním i taktickém měřítku.

Určitý vliv na ráz soudobé války má i prostor válečné činnosti, vlastnosti pravděpodobného válčiště, jeho geografické a ekonomické poměry. Tento vliv však není vždy rozhodující a projevuje se jen v některých speciálních zákonech, které ovšem nelze nerespektovat. Zvláště počítáme-li s možností interkontinentální války, projeví se působení prostoru ve větší míře.

Vědecké hodnocení všech těchto činitelů ve vzájemné souvislosti a podmíněnosti, v neustálém vývoji nám umožní odhalit objektivní zákony sou-

dobé války, její charakteristické rysy, jimiž se bude lišit od války předchozí. Tento postup je sice velmi pracný, vyžaduje hluboké znalosti a rozhled po všech oblastech vojenství, široké technické vědomosti, avšak jen touto cestou se lze dopracovat k správným závěrům. Nelze předpokládat, že by toho byl schopen jednotlivec. Celá masa vojenskovědeckých pracovníků se musí zapojit do této práce, rozbírat jednotlivé dílčí problémy, diskutovat, kritisovat, prověřovat své názory a probíjet se tak k poznání vědecké pravdy.

Je ještě velmi mnoho dalších činitelů, jako jsou na příklad organizace vojsk, možnosti rychlé mobilisace maxima sil a prostředků k vedení války, způsob jejího zahájení, které mohou mít za určitých podmínek větší nebo menší vliv na způsoby ozbrojeného zápasu. Jen za některých podmínek, které zpravidla souvisí s nesprávným hodnocením celkové situace, mohou mít význam rozhodující.

Tohoto metodologického postupu se budeme přidržívat při rozboru uvedených dvou rysů soudobé války. Při tom budeme uvažovat i o činitelích méně významných, které však umožní lépe pochopit podstatu problému. Mou snahou bude všechny závěry co nejvíce konkretisovat a doložit fakty.

Trvání soudobé války

Otázka trvání války je jedna z nejdůležitějších. Právě dnes je tento problém velmi intenzivně studován. Na jeho vyřešení závisí nejen organizace přímých vojenských, ale i řada zvláště ekonomických opatření, která by zabezpečila dosažení vítězství ať už v krátkodobé nebo v dlouhodobé válce.

Zhodnotíme především vliv techniky na trvání soudobé války. Řekli jsme si už, že problém ničivé síly bojové techniky pro válečné potřeby byl absolutně vyřešen. Válčící strany se budou proto snažit, aby ihned při zahájení války maximálně využily těchto vlastností techniky a v krátké době podlomily vojenskoekonomický potenciál protivníka. Lze proto předpokládat, že použijí v masovém množství takových zbraní, které vytvářejí předpoklady pro rychlou porážku nepřítele.

Atomové a vodíkové, chemické a biologické zbraně mohou způsobit napadené straně tak velké ztráty, že nebudou-li včas připravena všechna opatření k snížení jejich účinků ve všech směrech a oblastech, mohou v krátké době vést k její porážce. Lze proto konstatovat, že tyto prostředky daleko více zvyšují možnosti bleskové války, ovšem jen za určitých podmínek. Bude to hlavně ve válkách omezeného rozsahu, kdy jich bude použito proti zemi, která jimi nedisponuje a nebude moci odvetnými údery zasáhnout protivnou stranu, kde nebude morální jednoty obyvatelstva, nebudou uskutečněny potřebné přípravy k odrazení útoku, kde prostě bude otázka obranyschopnosti podceňována a zanedbávána. V takovém případě může být válka vedena soudobou technikou krátká, možno říci blesková.

Ovšem jiná bude situace ve válce, jak ji nazývají na Západě, globální, světové. Odborníci v oblasti jaderné fyziky vypočetli, že ničivé účinky vodíkových pum s kobaltovým obalem jsou takové, že by na příklad stačilo 300 těchto pum na zničení všeho organického života na zemi. Jiní učenci tvrdí, že prý by k stejným účelům stačilo již 10 pum, které by měly silný obal z kobaltu. Necítím se povolán, abych zaujal k těmto závěrům kritické stanovisko. Je jasné, že by takové množství vodíkových pum s kobaltovým

obalem bylo s to způsobit nesmírné strádání všemu lidstvu, avšak s vojenského hlediska nutno hodnotit otázku poněkud jinak. Bylo by vůbec účelné použít takových prostředků k dosažení válečných cílů? Domnívám se, že ne. Vždyť i agresor by v tomto případě byl stejně ohrožen jako napadená strana. Nebezpečí, které by vzniklo především z radioaktivního zamoření, které je zvláště u těchto pum nesmírně intensivní, mohlo by postihnout i útočníka. Proto i když dnes je počítáno s použitím atomových a vodíkových pum pro vojenské účely, nelze počítat s použitím prostředků nevázané a neomezené ničivé síly; znamenaly by sebevraždu i té strany, která jich použila.

Válčíci strany budou muset neustále počítat s tím, že možnost odvetných úderů stejnými prostředky bude hrozit po celou válku, nebudou proto moci sáhnout po zbraních neomezené ničivé síly.

Za takové situace je ovšem nutné posuzovat účinky ničivé síly jaderných zbraní poněkud s jiného hlediska. Nelze počítat s tím, že se projeví v takovém rozsahu, který by ohrožoval biologickou podstatu života, nýbrž jen v tom měřítku, které je s vojenského hlediska žádoucí. Ohromné problémy, jež by světová válka zasáhla a které prakticky představují dnes celé světadíly, nelze zničit jen jadernými zbraněmi. Ráz terénu, který má velmi významný vliv na jejich účinky, opatření organisovaná pro ochranu proti zbraním hromadného ničení a konečně neustálé údery vlastními prostředky tohoto druhu by se ve svém souhrnu projevil v tom, že by vojensko-ekonomický potenciál protivných stran byl sice narušen, ne však zničen a že by se pak k vedení války muselo použít normálních prostředků. Pak by válka nabyla velmi vleklého rázu a možno se domnívat, že by trvala ještě delší dobu než války předcházející.

Závěrem lze tedy říci, že soudobá vojenská technika vytváří možnosti svedení bleskové války, ovšem jen za určitých specifických podmínek charakterizovaných především velmi nepříznivým poměrem vzájemných vojenských, morálních a ekonomických sil. Při válce velkých koalicí, která by znamenala válku světovou, kde by poměr sil byl daleko vyrovnanější, možnosti bleskové války neexistují a ani jaderné zbraně je nevytvářejí, posuzujeme-li otázku objektivně se všech hledisek.

Snaha o dosažení bleskového vítězství ve válce je konečně tak stará jako války samy. Každý vojevůdce se o ně snažil, ne však vždy s úspěchem. Všimneme si jen posledních válek a na jejich průběhu si ukážeme, jak se tato otázka vyvíjela, proč v některých válkách bylo dosaženo bleskového vítězství, v jiných ne. Rozebereme si prostě zkušenosti z minulých válek, abychom z tohoto zorného úhlu posoudili celou otázku.

Schlieffenův plán války proti Francii (roku 1914—1918) byl prakticky založen na dosažení bleskového vítězství. »Do opadnutí listí« měla být válka ukončena, to však »opadlo« celkem pětkrát, než bylo Německo poraženo. Teorie »zdrucující strategie«, jejímž zastáncem byl především Schlieffen, utrpěla porážku. Moltke mladší přivedl německou armádu na Marnu, jeho nástupce Falkenhayn se přiklonil k strategii vyčerpávací, Hindenburg a Ludendorff pak volí mezi nimi a jsou svědky konečné porážky Německa koncem roku 1918. Schlieffenova strategie byla založena právě na koncepci rychlých zdrucujících úderů, jimiž měly být zničeny ozbrojené síly protivníka. Avšak cíle se nedosáhlo především proto, že německé vedení podcenilo vojenskou a i ekonomickou sílu svých nepřátel, dále proto,

že obě strany disponovaly prakticky stejnou vojenskou technikou a řídily se v podstatě stejnou vojenskou vědou. Válka začíná jako vysoce manévrová a v jejím prvním období se projevuje snaha, především na straně německé, obklíčit a zničit anglo-francouzská vojska. Avšak už v této době utrpěly obě strany takové ztráty, že je nebyly schopny v krátké době nahradit. Nebyl doceněn plně význam nové vojenské techniky, která se dostala do výzbroje armád v masovém měřítku, hlavně kulometů všech druhů. Boj proti kulometům mělo vést dělostřelectvo, vojska se měla chránit především pasivně a zakopávat se. Metodičnost ve vedení bojové činnosti se pak nutně odrážela v celkových rysech operací i v jejich výsledcích.

Ekonomika všech zemí nebyla na válku připravena. Tisíce kulometů, dělostřeleckých hlavních, minometů vychrlilo za krátkou dobu tolik munice, že jen stěží bylo jí možné vojska plynule zásobovat. Přisun, závislý především na železnicích a na zviřatech, nemohl splnit včas úkoly, které před ním vyvstaly. Na jednoho vojáka připadala ani ne polovina koňské síly mechanických motorů. Válka nutně musela přerůst ve válku posíchní a protáhnout se na několik let. Zvítězila pak ta koalice, která byla ekonomicky silnější a mohla poskytnout dostatek prostředků na vedení války.

Koncepce bleskové války byla horlivě studována po skončení první světové války především v poraženém Německu. Zvláště dvě teorie měly vliv na německé vojenské myšlení a byly hluboce rozbírány. Byla to Douhetova teorie o převaze letectva a Fullerova teorie vedení tankové války. Tato nová technika, která jen ke konci války sehrála významnější úlohu, umožňovala větší efektivnost bleskových úderů. Proto se německý generální štáb orientoval hlavně tím směrem, aby získal převahu v těchto prostředcích nad svými protivníky z první světové války.

První triumf slaví teorie bleskové války v Polsku, jehož představitelé nedokázali se orientovat v mezinárodních vztazích, hrubě zanedbali otázky obranyschopnosti země a dostali Polsko do takové strategické situace, která už sama vylučovala jakoukoli naději na úspěch. Ani hrdinství prostého lidu nic nezmohlo proti technické převaze, kterou měla německá fašistická armáda nad polskou. Za tři týdny byl vyrazen stát, který se pokládal za velmoc. Dalších bleskových vítězství dosáhl Hitler ve Francii, Dánsku, Norsku, Jugoslávii, až teprve v Sovětském svazu narazil na takový odpor, který znamenal konec bleskové války, i když počáteční úspěchy přivedly první socialistický stát do velmi těžké situace.

Je dosti dobře známo, proč v tomto případě utrpěla teorie bleskové války naprostý krach. Německá technika narazila na rovnocennou techniku sovětskou, která však byla v rukou lidí chápajících cíle války, odhodlaných bit se až do konce za své vítězství. Německé velení nedocenilo ani význam prostoru, který hrál významnou úlohu ve prospěch Sovětského svazu. Jeho ekonomický potenciál nebylo možné podstatněji podlomit ani po ztrátě velmi důležitých hospodářských oblastí.

Zkušenosti z minulých válek nás tedy učí, že válčící strany, disponující přibližně stejnou vojenskou technikou, ekonomicky značně vyrovnané nutně musí počítat s dlouhodobou válkou, v níž se čím dále více projevuje působení morálního činitele, který má pak rozhodující úlohu. Proto nelze ani v soudobé válce předpokládat možnosti dobytí bleskového vítězství jen pomocí techniky a nevidět i druhého činitele, který ji oživuje, člověka a jeho morálně politický profil.

Všimneme si dále názorů buržoasních vojenských odborníků na tuto otázku. Předem nutno zdůraznit, že oficiální vojenská doktrina nepočítá s možností bleskového vítězství, alespoň ne otevřeně. Přesto však i významní vojenští představitelé se takovou myšlenkou zabývají. Nebudu tu hodnotit na příklad známý projev maršála Montgomeryho, o němž se už hodně psalo. Stejnou koncepci vyjádřil i maršál Slessor, který řekl, že příští válka nebude dlouho trvat; plukovník Reinhardt, který věří v možnost bleskového vítězství. Sám prezident Eisenhower prohlásil před kongresem, že rozhodnutí v příští válce bude podmíněno způsobilostí Spojených států amerických bojovat a čelit nepřátelským zásahům v průběhu prvních 60 dní.

Ekonomická základna bleskové války je zřejmá. Představitelé kapitalistického světa, i když neradi, přece jen musí přiznat, že by dlouhodobá válka byla pro ně velkou nevýhodou, že by v každém případě vedla k zvýšení revolučnosti lidových mas, které svou krví rozhodují o jejím výsledku. Ne nadarmo si stěžuje francouzský generál L. M. Chassin, že Francie musí počítat po prvé ve své historii s tím, že bude muset bojovat nejen s nepřítelem na frontě, ale i s vlastním nepřítelem v týlu. Proto se generální štáby kapitalistických států zabývají studiem možností bleskové války. Politická strategie má vliv na strategii vojenskou a určuje jí způsob vedení možné války.

Tyto názory jsem prakticky už zhodnotil v předcházejících statích. Závěrem je jen třeba konstatovat, že příprava masových armád, vytváření dobře vycvičených záloh všech druhů ozbrojených sil, příprava civilního obyvatelstva k obraně, příprava pravděpodobných válčíšť, vytváření mohutných ekonomických a válečných zásob materiálu všech druhů, budování válečné ekonomiky, to všechno nesvědčí o tom, že by soudobá válka mohla být bleskovou. Při tom nelze pustit se zřetele, že uvažujeme o protivních vyrovnaných a o válce mezi koalicemi.

I význam prostoru jsem už prakticky zdůraznil, a proto se nebudu touto otázkou dále zabývat. Nelze se domnívat, že bude možné bleskovými údery v krátké době zničit všechny objekty důležité pro vedení války na plochách celých světadílů.

Jak z těchto úvah vyplývá, nelze počítat ani v budoucnu s krátkodobou válkou. I když nová vojenská technika může mít vliv na její trvání, neprojeví se to tak výrazně, aby některá strana mohla být bleskově vyřazena. Tak hodnotí tuto otázku socialistická vojenská věda.

Poměr fronty a zápolí v soudobé válce

Ekonomický potenciál je jedním z rozhodujících činitelů trvale působících v průběhu celé války a určujících její výsledky. Vojenská technika může dosáhnout vysoké úrovně jen v té zemi, kde je vysoká úroveň výrobních sil. Je to především těžký průmysl, který umožňuje zásobovat bojující vojska hlavně nejdůležitější technikou, jako jsou tanky, děla, minomety, obrněné transportéry atd. Různé druhy vojenské techniky mají vliv i na rozvoj těžkého průmyslu a dokonce si vyžadují vybudovat některá zvláštní odvětví, aby byly zabezpečeny potřeby ozbrojených sil. Proto je úroveň vojenské techniky závislá na úrovni těžkého průmyslu. Tu nutno vždy hodnotit, uvažujeme-li o vojenském potenciálu protivníka.

Je samozřejmé, že se nepřítel bude snažit všestranně podlomit schop-

nost napadené strany k odporu. Kromě úderů na vojensky významné cíle bude napadat všechny ekonomické objekty bez ohledu na to, zda slouží potřebám ozbrojených sil nebo civilního obyvatelstva, a podlamovat morálního ducha všeho občanstva státu. Ekonomický potenciál země se tak stává v soudobých válkách přímým objektem, proti němuž je usměrněna bojová činnost všech druhů ozbrojených sil. Jeho ochromení znamená podlomení bojeschopnosti armád, protože nebudou moci být zásobovány veškerým materiálem, který potřebují k vedení války. V soudobé válce, kde potřeba techniky a materiálu všech druhů je ohromná, lze předpokládat, že úderý na ekonomický potenciál země, rozmístěný v blízkém nebo hlubokém zápoli, budou v některých obdobích převažovat.

Co nového přináší soudobá vojenská technika v této oblasti? Můžeme to jednoduše vyjádřit, že teprve soudobá bojová technika umožňuje účinně ničit ekonomický potenciál protivníka a podlamovat jeho morálku. Až doposud neměly ozbrojené síly účinnou strategickou zbraň, která by byla schopna úspěšně plnit tyto úkoly.

Za první světové války byla přímá bojová činnost prakticky omezena jen na nehluboké pásmo terénu po obou stranách čáry dotyku. Možnost účinného zásahu proti nepříteli byla prakticky dána dostřelem dělostřelectva. Letectvo v průběhu celé války neplnilo významnější bojové úkoly a jen ke konci se stává důležitější technikou. Jeho činnost však neměla strategický význam. Několik málo kilometrů za frontou probíhal ekonomický život celkem nerušeně. Nebylo zvláštností, že továrny, které pracovaly pro potřeby ozbrojených sil, mohly být v provozu zcela blízko fronty, aniž mohla být jejich činnost mařena. Ve snaze alespoň poněkud působit na normální život v bližším zápoli zkonstruovali Němci mohutná děla, známá pod jménem »tlustá Berta«, jimiž stříleli na Paříž, avšak bez úspěchu. V městě byly způsobeny jen nepatrné škody a ani morální účinek nebyl takový, aby se mohl nějak nepříznivě projevit. Po celou první světovou válku nebylo zápoli nijak významněji napadáno a ozbrojený zápas probíhal jen na frontách.

Poněkud jiná situace byla za druhé světové války. Všechny státy věnovaly velkou pozornost rozvoji neúčinnějších prostředků, které by mohly přenést válku hluboko do zápoli protivníka. Letectvo se neustále zdokonaluje a stává se zbraní strategického významu. Válku je možné přenést na území nepřítelů, je možné účinně napadat a ničit významné ekonomické i vojenské objekty a působit tak i na morálku obyvatelstva. Organisuje se výsadekové vojsko, které mělo využít účinků vzdušných úderů a splnit důležité úkoly v zápoli v součinnosti s pozemními vojsky. Ke konci války se objevují dálkové řízené a neřízené střely, které se stávají významnou strategickou zbraní. Atomové pumy dovršily vývoj strategických zbraní v průběhu druhé světové války.

Hodnotíme-li ovšem výsledky, jichž bylo dosaženo těmito prostředky za druhé světové války, zjistíme, že jejich účinky nebyly takové, aby mohly mít podstatnější vliv na ekonomický a morální potenciál nepřítelů. I když americké a britské strategické letectvo způsobilo na příklad v německých a japonských městech velké škody, pracoval těžký průmysl těchto států poměrně velmi produktivně pro potřeby ozbrojených sil. Ani známé střely V-1 a V-2 nevyřadily anglická města, proti nimž jich bylo používáno, jako vojenské a ekonomické objekty z činnosti.

Od druhé světové války prošly však tyto prostředky prudkým vývojem, který v současné době skončil vodíkovými zbraněmi, dálkovými a raketovými střelami, strategickým letectvem velkého doletu a nadzvukové rychlosti. Tyto strategické zbraně budou mít v soudobé válce velmi významnou úlohu. Svědčí o tom i snaha všech velmocí dosáhnout právě v této technice převahy nad pravděpodobným protivníkem. Proto je třeba vědecky zhodnotit, jaký vliv bude mít tato technika na činnost zápolí, co nového přinese, jaké nové úkoly vyvstávají v tomto směru před ozbrojenými silami. O těchto otázkách pojednám v závěru této stati.

Snaha o podlomení ekonomického potenciálu protivníka je tedy zřejmá ve všech posledních válkách. V první světové válce nebyla úspěšná, v druhé už se dosahovalo významnějších výsledků. Typickým projevem takové činnosti je na příklad známá bitva o Anglii. Jejím jediným cílem byl mohutný útok na celý vojenskoekonomický potenciál. Němci shazovali denně stovky tun leteckých pum na nejdůležitější hospodářské objekty a chtěli tak dosáhnout rychlého vyřazení protivníka. Výsledkem neustálého bombardování Velké Britannie bylo: 175 000 různých objektů bylo zničeno nebo tak poškozeno, že se nedaly opravit. 201 000 objektů bylo částečně poškozeno, 24 500 průmyslových objektů bylo zničeno nebo velmi těžce poškozeno. (Údaje vzaty z anglických pramenů.) Později měly stejného cíle dosáhnout dálkové střely. I když byly protivníku způsobeny citelné ztráty, nedokázaly mít podstatnější vliv na celkový průběh války. Při bombardování Německa byly zničeny celkem asi tři miliony různých objektů.

Obdobné snahy se projevovaly i ve válce v Koreji. Tam bylo zápolí podrobeno velmi surové zkoušce. Vzdušná převaha, již disponovalo letectvo Spojených států amerických, umožňovala zasazovat ničivé údery na celou hloubku státního území Korejské lidové demokratické republiky. Většina leteckých náletů směřovala proti zápolí. Avšak ani v této válce nebylo dosaženo toho cíle, jenž byl sledován protivníkem.

I za agrese proti Egyptu padají první letecké pumy na zápolí, na velká města a na významnější ekonomické podniky. Údery na objekty v zápolí předcházely před údery na důležitá vojenská zařízení. Britské a francouzské velení opakuje stejnou činnost, jakou vyvíjelo v předchozích válkách německé a americké letectvo. Avšak ani v tomto případě nebylo dosaženo bleskového vítězství nad Egyptem.

Zkušenosti z minulých válek tedy jednoznačně dokazují, že protivník zároveň s akcemi proti ozbrojeným silám a vojenským cílům podniká údery proti ekonomickým objektům, aby podlomil bojeschopnost nepřítele. V minulých válkách nedosáhl rozhodujících úspěchů především z těch důvodů, že neměl takovou techniku, která by byla schopna způsobit nepříteli citelnější ztráty. Údery na zápolí měly zároveň podlomit morálního ducha obyvatelstva dané země. I když se nedosáhlo rozhodujících výsledků, přesto tyto údery způsobily napadené straně značné potíže.

Jak dnes hodnotí buržoasní vojenská věda význam válečné činnosti proti zápolí? Všichni vojenští odborníci zdůrazňují její význam. Vyplývá to z celkového rysu přeceňování významu vojenské techniky, který je tak zřetelný v buržoasní vojenské vědě. To, že soudobé strategické zbraně umožňují účinně zasahovat proti činnosti zápolí a podlamovat tak ekonomický a morální potenciál protivníka, vede často k závěrům, že tato technika bude v příští válce rozhodující. Stačí si jen vzpomenout na známý

projev maršála Montgomeryho. Obsahem prvního období války, které nazval obdobím ničení, je podle jeho názoru prakticky jen činnost usměrněná proti zápolí. Všechny objekty, které protivník potřebuje k vedení války, mají být zničeny. Ozbrojený zápas v tomto období bude tedy probíhat hlavně v zápolí. Dálkové střely a strategické letectvo, vybaveny jadernými zbraněmi, mají být hlavním činitelem, který takto rozhodne nejen o výsledku prvního období, ale prakticky i o výsledku celé války, protože válčící státy budou tak zničeny, že další ozbrojený zápas budou moci vést jen poměrně omezenými silami. V nepřátelském zápolí mají být shozeny celé výsadkové svazy, aby využily účinků napadení a zničily ostatní cíle, které mají vojenskoekonomický význam.

Názor maršála Montgomeryho není ojedinělý. Stejně uvažuje na příklad i generál Smith, který říká, že vzdušné obléhání protivníka na začátku války má mít za cíl zničit jeho vojenskoekonomický potenciál, způsobit velké ztráty jeho národnímu hospodářství, podlomit morálního ducha obyvatelstva a tak v co nejkratší době zlomit jeho vůli k dalšímu odporu. Je to v podstatě stejný názor, jaký vyslovil Montgomery.

Mohl bych citovat další odborníky buržoasní vojenské vědy, kteří celkem společným jazykem prohlašují důležitost akcí proti nepřátelskému zápolí a zdůrazňují význam takové techniky, která se může stát v tomto směru rozhodujícím činitelem. Vývoji takové techniky je všestranně dáována přednost. Strategické letectvo Spojených států amerických má už dnes přiděleny objekty na území socialistických států, které mají být ihned na začátku války napadeny a zničeny. Nedávno provedené cvičení strategického letectva »Power Flight« sledovalo právě takové cíle. Dálkové střely mají mít takový dosah, aby mohly zasáhnout objekty na kterémkoli místě zeměkoule. Proto můžeme uzavřít, že úderu na zápolí protivníka s cílem podlomit ekonomický a morální potenciál, což se pak ve svém souhrnu projeví i v podlomení vojenského potenciálu, mají velmi důležité místo v oficiální doktríně kapitalistických států.

Při studiu tohoto problému má velký význam i prostor. Čím větší a rozsáhlejší prostor, tím více umožňuje rozptýlit objekty ekonomického významu, které jsou potřebné k vedení války. Naopak jejich přílišná koncentrace, tak typická zvláště pro západní kapitalistické státy, je velkou nevýhodou. Ztěžuje organizaci ochrany proti zbraním hromadného ničení i přímou obranu proti nepřátelským prostředkům vzdušného napadení.

Závěrem studia tohoto problému můžeme tedy říci, že ozbrojený zápas v soudobé válce nebude omezen jen na frontu, nýbrž že postihne celé území válčících stran. Akce budou směřovat jak proti vojskům na frontách, tak i proti zápolí. Právě v počátečním období války lze předpokládat, že zápolí bude podrobena ničivým úderům strategických zbraní protivníka, které při soudobém stavu vývoje techniky umožňují dosáhnout velkého účinku. Neztotožňujeme se s některými názory buržoasních vojenských odborníků, kteří tvrdí, že strategické zbraně jsou samy schopny rozhodnout o výsledku války. Vycházíme z toho, že jen ve vzájemné součinnosti všech prostředků, všech druhů ozbrojených sil možno dosáhnout vítězství a rozhodnutí v soudobé válce. Socialistická vojenská věda však musí vyvozovat důsledky z nových jevů, které přináší soudobá technika, která umožňuje dosahovat daleko větších účinků při úderech proti zápolí. Zápolí a fronta se v soudobé válce stávají jednotným objektem nepřátelské činnosti. Ozbrojený zápas se

tak rozšiřuje na daleko větší prostranství a může zachvátit nejen celé státy, ale i celé kontinenty.

Jaké praktické důsledky vyplývají z tohoto rysu soudobé války? Naše úvahy by byly planým teoretisováním, kdybychom nevyvodili závěry pro praxi, pro zabezpečení obranyschopnosti země, pro bojovou přípravu ozbrojených sil, pro přípravu obyvatelstva a celého státu k případné válce.

Nutno ihned na začátku konstatovat, že tento nový jev v oblasti ozbrojeného zápasu daleko více komplikuje metody jeho vedení, klade daleko vyšší požadavky na společenské a státní zřízení země, vyžaduje věnovat problémům zabezpečení obranyschopnosti neustálou péči. Rozšiřují se úkoly jak ozbrojených sil, tak i občanských institucí, které odpovídají za přípravu země k možné válce. Nelze si situaci nijak zjednodušovat ani spoléhat, že tyto problémy za nás vyřeší někdo jiný. I když nehrozí přímé nebezpečí války, už dnes je třeba mnohá opatření uskutečňovat.

Zvlášť narůstají úkoly ozbrojených sil, které musí zajistit bezpečnost zápolí a jeho nerušenou činnost. Hlavním úkolem ozbrojených sil bude zabezpečit účinnou protivzdušnou obranu všech významných ekonomických objektů, aby mohly splnit své pracovní úkoly i za války. Stejně však i zápolí bude mít rozsáhlejší úkoly, aby zabezpečilo nejen bojovou činnost ozbrojených sil na frontách, ale i tu, která se vztahuje k jeho vlastnímu zabezpečení. Při takticko-technických vlastnostech soudobých prostředků vzdušného napadení je třeba vybavit vojska protivzdušné obrany státu nejmodernější technikou, schopnou vést účinný boj s nimi ve stratosférických výškách a při nadzvukových rychlostech.

Druhým důležitým úkolem je zvyšovat odolnost zápolí proti účinkům zbraní hromadného ničení. Je-li skutečností, že protivník s jejich použitím počítá, a to současný stav jednoznačně dokazuje, je třeba už v míru učinit všechna opatření, která by snižovala jejich účinky. Půjde především o objekty, které mají vojenský význam. Nové objekty nutno budovat s přihlédnutím k těmto požadavkům, i když se často dostanou do rozporu s ekonomickými nebo komunikačními podmínkami.

V zápolí je třeba včas zorganizovat spolehlivě pracující systém ochrany proti zbraním hromadného ničení. Poučení z Hirošimy a Nagasaki nesmíme zanedbat. Příčinou velkých ztrát, které tam byly způsobeny, byla především nedostatečná ochrana obyvatelstva. Organizace ochrany proti zbraním hromadného ničení je poměrně složitá, a proto vyžaduje její realizace více času. Při zahájení války by bylo pozdě začínat s touto činností, znamenalo by to zbytečné ztráty. Nesmíme přezírat a podceňovat tu činnost, kterou vyvíjí v tomto směru pravděpodobný nepřítel, jak to často dělá náš denní tisk. To nijak nepomůže k zvýšení obranyschopnosti země. Mnohému se nutno učit i u nepřitele. Rozumní se samo sebou, že nebudeme z těchto opatření vytloukat kapitál, že nebudeme nabízet našemu občanu ochrannou masku »za dolar«, jak to dělají ve Spojených státech amerických, avšak náš občan má právo i povinnost vědět, jak se má zachovat při nenadálém napadení protivníkem. V mnoha zemích je problém ochrany proti zbraním hromadného ničení velmi pečlivě propracován. Tak na př. ve Švédsku je připravena evakuace obyvatelstva z velkých měst, jsou vybudovány kryty a jiná zařízení. V našem zřízení, kde nejcennějším majetkem je člověk, musíme věnovat těmto otázkám ještě větší péči. Je najevid, že vše budeme provádět v mezích našich hospodářských možností tak, aby zabezpečení

obranschopnosti země nevedlo k snížení životní úrovně obyvatelstva.

Dalším důležitým činitelem zvýšení bezpečnosti a zabezpečení činnosti zápolí je organizace protivýsadkové obrany. Zkušenosti z druhé světové války ukazují kladné i záporné příklady. V taženích proti západním státům dosáhli Němci zasazením výsadkových vojsk značných úspěchů, avšak v Sovětském svazu se tato činnost nedařila. Sovětští občané byli dostatečně bdělí a za pomoci ozbrojených složek je dokázali rychle zlikvidovat. V současné válce budou nebezpečné i malé výsadkové skupiny shozené v zápolí. I při účinné protivzdušné obraně nebude možné tomu zabránit. V západním tisku proběhly zprávy, že jsou zkonstruovány takové atomové zbraně, které může dopravovat jednotlivec. I když by to nebylo snad dnes ještě skutečností, další vývoj jistě umožní konstrukci takových prostředků. Proto i malé skupiny budou moci způsobit v zápolí značné škody a zničit významné objekty, nebude-li organizována účinná protivýsadková obrana.

Organizace civilní obrany, která spolu s ozbrojenými silami má v soudobé válce velmi významné úkoly v zabezpečení nerušené činnosti zápolí, musí být na výši těchto požadavků. Jinak nelze počítat, že splní své úkoly.

Konečně je třeba věnovat velkou pozornost morální přípravě obyvatelstva. Nepřátelská propaganda bude vyvíjet velké úsilí, aby na ni působila jak před zahájením války, tak i v jejím průběhu. Třeba ji čelit účinnou protipropagandou. Problémy psychologické války se na Západě velmi pečlivě studují, a proto je naší povinností studovat otázky obrany proti psychologickým útokům. Nesmíme si zjednodušovat člověka. Je třeba vidět, že přežitky kapitalismu dosud nejsou překonány, že ani člověk, který je morálně a politicky vysoce vyspělý, není izolován před strachem, což vše může způsobit velmi nepříjemné situace, nebude-li se tomu včas čelit.

To jsou jen některé důsledky, které vyplývají z tohoto rysu soudobé války. Rozdíly mezi frontou a zápolím se značně stírají, avšak úplně nemizí. Velmi mnoho činností k zabezpečení zápolí má jinou povahu nežli bojová činnost na frontě. Právě pro tyto zvláštnosti jim musíme věnovat neustálou pozornost. Zápolí dodává frontě lidi a techniku, bez nichž není možné ve válce vítězit. Proto je třeba důkladně studovat, jakým způsobem se projeví vliv nové vojenské techniky i v této oblasti a co všechno je třeba učinit, abychom zvýšili jeho pevnost. Některá opatření jsem naznačil, na jiná, také významná jsem tu nevzpomněl. Proto nelze pokládat moje pohledy za vyčerpávající a třeba je dále rozvíjet. Pevnost zápolí zůstává i nadále rozhodujícím činitelem vítězství.

V tomto článku jsem se dotkl jen dvou významných rysů soudobé války. Nepokládal jsem za účelné řešit celou širokou problematiku, což by si vyžádalo samostatnou vědeckou práci. Nečiním si také nárok na neomylnost v hodnocení některých otázek a uvítám diskusi k těmto problémům.

Závěrem chci zdůraznit jen jednu závažnou otázku, kterou je problém zvyšování technického vzdělání našeho velitelského sboru. Zdůrazňujeme-li, že vojenská technika je rozhodujícím činitelem ve vývoji forem a způsobů ozbrojeného zápasu, je k řešení jeho zákonitostí třeba dokonale ji zvládnout. Jen tak bude možné rozhodněji postupovat vpřed a výrazněji obohacovat socialistickou vojenskou vědu novými poučkami. Nemůžeme odhalovat, jaký vliv může mít technika na ozbrojený zápas, nezvládneme-li její vlastnosti a nepochopíme-li její vývojové tendence. Vyžaduje to zvláště problém vědeckého studia zákonitostí soudobé války.